

DUURZAAMHEID & NATUUR

NATUURDAGBOEK
29 juli 2019

Engerlingen en emelten

Op een internetforum voor liefhebbers van insecten waar ik wel eens kijk, worden soms foto's geplaatst met de vraag welk dier erop staat. Laast werd er een engeling gepresenteerd, de dikke larve van een meikever.

Meteen kwam er een advies dat beest dood te maken en te kijken of er nog meer van die overlaten in het gras zaten, want die zouden de grasmot van sportvelden vernielen.

Dat op een website voor insectenliefhebbers zo snel om dood en verdelging wordt geroepen, vind ik tekenend voor 's lands onhandigheid inzake de natuur. Vergif zou op z'n hoogst een uiterste redmiddel moeten zijn. We spuiten zoveel vergif in Nederland, dat het ecosysteem erdoor ontworcht raakt. Insecten gaan dood, insectenetters gaan dood en is er dan één goochemer die weet te overleven, dan heeft-ie geen vijanden meer, neemt-ie explosief toe en is er geen andere uitweg dan de gifspuit. Een doodlopende weg.

Engerlingen zorgen in Nederland trouwens voor weinig overlast. Hier en daar schijnen ze vrij veel voor te komen, maar zelf zie ik in Nederland nooit een meikever. Meikevers zijn insecten die spuiten we immers dood?

De giftige insectenliefhebber hierboven verwacht engelingen waarschijnlijk niet emelten. Emelten zijn larven van langpootmuggen. Emelten zijn berucht als graseters. Kleine grazers, zeker, maar toch: het zijn grazers. Op golfbanen worden nestkasten opgehangen voor spreuwen, want spreuwen zijn emeltenjagers pur sang. Vroeger, toen er nog geen insecticiden waren, hingen veehouders ook spreuwenkasten op. De spreuwen weten emelten beter dan wie ook op te sporen en uit het gras te plukken, zonder het gras te beschadigen.

Helaas zijn emelten niet vergif nog efficiënter te bestrijden. Spreuwen zijn dan niet meer nodig in de veehouderij. Zoals bijna alle insectenetters gaan spreuwen hard in aantal achteruit. We kunnen maar beter zulting zijn op onze emelten en engelingen.

Koos Dijksterhuis

Engeling.
FOTO OLAF VAN DER RIDDER

EXOTISCHE SOORTEN Burgers schieten gemeenten, provincies en waterschappen te hulp bij het bestrijden van invasieve exotische planten. In Nijmegen gaat een groep vrijwilligers dit jaar de strijd aan met de reuzenbereklaauw.

tekst Koen Moons

Doorgaan tot de reuzenbereklaauw weg is

nbevreesd houdt Baudewijn Odé, plantenonderzoeker bij Floron, een bereklauwstengel omhoog. "Dit is de gewone", laat hij weten aan de groep vrijwilligers die in het Nijmeegse stadspark. Stadsdijk zijn verzameld om op exotenjacht te gaan. Van de plant aan zijn voet blijft hij wijselijk af, het is de exotische variant reuzenbereklaauw. "Die heeft veel sterker gif. Dat krijg je via de haartjes aan de bladsteel en de stengel, of via plantensap, op je huid." En waar een gewone bereklaauw soms lichte irritatie veroorzaakt, kunnen reuzenbereklaauwen enorme brandwonden en uiteindelijk littekens opleveren. "Het is goed om het verschil te kennen, want de gewone bereklaauw is inheems, die willen we gewoon laten staan", benadrukt hij. De uitleg duurt voor sommige vrijwilligers te lang, ze staan te popelen om de invasieve bereklaauw te lijf te gaan. De schoppen worden opgepakt en de deelnemers trekken richting de grote witte schermen die boven de begroeiing uitsteken. "Trek iets met lange mouwen aan", waarschuwt organisator Annerie Rutenfrans nog.

Rutenfrans, adviseur van bureau Beleef & Weet, nam vorig jaar het initiatief voor het project "Wiedewiedenweg", vanuit de commissie biodiversiteit van Nijmegen European Green Capital. Ze zocht samenwerking met IVN, Waterschap Rivierenland, Radboud Universiteit, Nederlands Expertise Centrum Exoten (NEC-E), Stichting Bargerveen en Floron,

alle gevestigd in deze stad. Zo ontstond het project Wiedewiedenweg en – met een knipoog naar de Nijmeegse wandelmars – een vierdaagse: een dag om te informeren, een om te inventariseren, een om te bestrijden en een voor nacontrole. "Om de paar weken een bijeenkomst", zegt Rutenfrans. "Vorig jaar hebben we dat gedaan voor de reuzenbalsemien, met name in het Goffertpark. Dat lijkt een heel groot succes te zijn. Een kleine mobiele brigade op de fiets is nu ook in dat park om te kijken waar toch iets opgekomen is en de laatste zaailingen te verwijderen. We hopen dat het daarna ook echt helemaal weg is." Ondertussen begint zich op het fietspad al een flink hoopje bereklauwstengels te vormen.

‘Wat we vandaag doen is nog niet eens een druppel op de gloeiende plaat. Maar als je terug blijft komen, heeft dat wel zin.’

Met een speciaal mes van het waterschap worden de vogels iets boven de grond afgesneden, waarna het moeilijke gedeelte begint: het uitgraven van de diepe penwortel. Driftig worden spades in de grond gedrukt. Ook is er een groepje met een bereklauwvoor. "Die heb ik

van een vrijwilligersgroep in Flevoland", legt Rutenfrans uit. "Het is nu heel droog, dus krijgen we 'm bijna niet de grond in. Maar ik vernam van de week dat er een verbeterde versie is."

Odé komt net uit het veld lopen met in zijn hand de grote penwortel van de reuzenbereklaauw. Hij veegt het zweet van zijn voorhoofd. "Het is een bereklus", grapt hij. "Een stuk moeilijker uit de grond te krijgen dan de reuzenbalsemien. Ik ben ook iets sceptischer over het resultaat dit jaar. We hebben een paar weken geleden al een actie gehad met mbo-scholieren en toen we later gingen kijken, zag je dat er weer veel terugkwam. Blijkbaar hebben we niet voldoende van de wortels weg gekregen, dit is echt wel een moeilijke soort."

Vlinders en sprinkhanen

De groep van vandaag bestaat voornamelijk uit IVN-vrijwilligers en medewerkers van organiserende partijen. "Ik doe eigenlijk al veertig jaar dit soort werk", zegt IVN'er Nico van der Poel. "Op een heide terrein in de buurt trekken we regelmatig Japanse duizendknoop uit. Er is eigenlijk nog steeds geen methode om die echt weg te krijgen, daarom doet Staatsbosbeheer er weinig tegen. Wij willen toch voorkomen dat het leefgebied van veel vlinders en de zeldzame zadelprinkhaan wordt bedreigd door duizendknoop."

Dat is ook de reden waarom IVN-collega Geerten de Jong al jaren strijdt tegen exoten. "Er is hier in het park een veldje met vlet orchideeënsoorten. Die dreigen overschaduw te worden door de reuzenbereklaauw." Maar met alleen IVN-vrijwilligers wordt de strijd tegen exoten niet gewonnen, het is zaak ook

mensen uit de buurt te enthousiasmeren. "Wat we vandaag doen is nog niet eens een druppel op de gloeiende plaat. Maar als je als groep een gebied adopteert en er steeds terug blijft komen, heeft dat wel zin. Ik hoop dat het lukt om voor Stadsdijk zo'n groep te mobiliseren en dat het een voorbeeld is voor andere wijken."

De groep is inmiddels gegroeid, er waren enkele laatkomers. Ook is de mobiele brigade uit het Goffertpark aangeschoven. "Toch nog 52 weggehaald", meldt Jannet van der Loop, onderzoeker bij Stichting Bargerveen. Zij gebruikte de actie van vorig jaar om te onderzoeken of inheemse planten de vestiging van exoten kunnen tegenhouden. Ze zaaide een deel

‘De meeste mensen in Nederland hebben geen idee van invasieve exoten, of beseffen de omvang van het probleem niet’

van de opgekomen grond in met inheemse zaai. "Er is nog weinig verschil te zien tussen wel- en niet-ingerzaaide stukken", zegt Van der Loop. "Maar dat heeft waarschijnlijk ook met de extreme droogte van vorig jaar te maken." Rob Leuven, hoogleraar invasiebiologie aan

de Radboud Universiteit en voorzitter van het NEC-E, zat ook bij de mobiele brigade. Hij volgt de inspanningen van de vrijwilligersgroep met interesse. "Je ziet steeds vaker burgerparticipatie bij de aanpak van plaagsorten, maar er is bijna nooit een goede evaluatie van de effectiviteit." Maar het gaat in het project volgens hem niet alleen om de werkelijke bestrijding van planten. "In de citizen science kunnen burgers verschillende rollen hebben, ze zijn tellers, herstellende, maar ook verspreiders. De meeste mensen in Nederland hebben geen idee van invasieve exoten of beseffen in elk geval de omvang van het probleem niet."

Mooie tuinen

Ook Floron probeert de bewustwording te vergroten. "De reuzenbereklaauw, reuzenbalsemien en Japanse duizendknoop staan al overal, maar het gevaar is dat er ook weer nieuwe bij komen vanuit tuinen", zegt Odé. "In de duinen beginnen bijvoorbeeld soorten als dwergmispel op te komen. Dat zijn leuke tuinsorten, met mooie besjes, ook leuk voor de vogels. Maar die vogels poepen ze wel uit in de vrije natuur en voor je het weet hebben we er weer een invasieve soort bij. We praten met branche partijen en zijn de site tuinmest in al begonnen, om mensen te informeren over de risico's en te laten zien dat je een mooie tuin kunt maken met inheemse planten."

Na een ochtend zwoeven en zweten in het veld vrij van reuzenbereklaauw. De planten worden veilig afgevoerd door het waterschap, alle vrijwilligers gaan zonder brandwonden naar huis. Over een maand zal duidelijk worden of hun noeste arbeid in de zon ook werkelijk effect heeft gehad.

Vrijwilligers aan het werk in stadspark Stadsdijk in Nijmegen. FOTO'S KOEN VERHEIJEN

